

تۆرك يوردى

ناشرى: تۆرك يوردى

مدبرى: جلال سامى

يىل ۶ جلد ۱۳ صاى ۱۴۶

۲۵ ئىشرىن اول ۱۳۲۳

۱۳۲۳ صاى ۱۸

۷۴
۵

آئسز، آوسز = خوارزمده حکم سورون خوارزم شاهایلیریک ایکنجیسیدر. [۵۵۱] سنه سنده اولمشدر. - بو اسمده تورک یگارندن بری دهاا کلشدر. [۴۶۳] سنه سنده فاطمیلردن قدسی ورمه یی آلمشدر. - تاتار خان سلاله سندن یلسالی خانک بر اوغلنک آدی ده «آدسز» در. (آدسز حقنده معلومات آلمق ایستینلر تورک تاریخنه باقسینلر.)

ارنهمسر، قریمت = مشهور دمیر کورکانک قوماندانلرننددر. سلطان برقوق زماننده مصر لیلره اسیر اولمشدر. (آتالمش) شکنده ده یازیورلر.

آچار = کرمانده قاراخانیلیلر حکومتی قوران باراق حاجیک اوغلیدر. غازان خانله فاوغالری وارددر. (غربی آناطولیده چالیشقان و غیرتلی آدمیلره «آچار» دیرلر، مرعش طرفلرنده یگی وتازه اولان شیلره «نهچهر» دینیر.)

آیسز، آئش = دیوان لغات الترك ارکهک اسملرندن صاییور. آتیشمقدن کلسه کرکدر. حربی بر اسمدر.

آتمسز، اوتامش، خوتامش = دیوان لغات الترك ارکهک آدلرندن صاییور. اوتامق مصدردن در. [۱] آنداوی ایتک وچاره بولاق معناسه در. حالا هکیم معناسه اوله رق اوتاجی کله سی مرعش طرفلرنده قوللانیلیر. استانبولده ده اسکی اجزاجیلره اوتنجی دیرلر. «قوداتقوبیلیک» ده ده اوتنجی هکیم معناسه کلشدر: «مقام اوتنجیکه اورون یوزین» (قوداتقوبیلیک..). - خوتامش اسمنده قونییه یاقین برکوی وارددر. مرعش خانی (نه چاره بولایم) دییه جکلری یرده «نه اوتاق» دیرلر. عباسی خلیفه لرندن المستعین احمدک زماننده شهرت بولان بر تورک کوله سنک آدی (اوتامش) ایدی. - دها وار.

بسیم آتلی

ترجیه حال

فارابی

کرک تورک، کرک عرب علمای اسلام، آلتون دورلریزده فلسفه ایله ده چوق اوغراشیرلردی. یونان قدیم فلسفه سنی اینجه دن اینجه یه شرح ایتدکدن باشقه فلسفه یه بوسبتون یکی فکرلرده کتیر مشلردی. دین ایله فلسفه ناک آره سنی بولمقه و بونلری برلشدیرمکه چالیشانلرده بولندی. مثلاً (اخوان الصفاء) بوقیل آتارک الک کوزلرنددر.

فلاسفه اسلامک اکثری، تکامل حقیقی نی مکملیت عقلده بولورلر. آنا فیکرلرینی فارابی به مدیون اولدیغنی اعتراف ایدن ابن سینا: «آینه کائنات اوله یلماک ایله درکه روح، تکامل حقیقی به مظهر اوله بیلیر. بوکا درون و اخلاقی تصفیه ایله واصل اولتیلیرکه بو تصفیه، ایچمزه طوغلاق [۲] تنظی (eudemiche) توتیه بولان و تورک ماننده بوکون بیله یا شایان بواسم تأدییه ایتک معناسه کلن

«اوتهمک» [اودهمک] اصلندن کلسه کرکدر. - نه نه.

نورالهی به یر حاضرلار . بونکله برابر هیچ تحصیل و ریاضته محتاج اولمق سزین الهام ربانی به نائل اولانلرده وارددر : بونلر پیغمبرلردر . « دیر .

دیگر طرفدن (ابن طفیل) « حی بن یقظان » نام کتابنده تکامل عقل واسطه سیله وصال حق نه صورتله ممکن اولدیغنی و بو بایده ملکات بشرک اصول تربیه سنی ایضاح ایدر .

*
**

قوجه تورک فیلسوفی فارابی ، شهسز شرق فیلسوفلرینک اک بو بوکلرندندر . کنیه سی ابونصر محمد بن محمد بن طرخان اولوب ماوراءالنهر ملحقه اتندن (فاراب) ده دنیایه کلمش در . طیب ، ریاضیاتچی ، فیلسوف و موسیقیشناس ایدی . آرسطونک اک مدقق شارحلرندندر . او زمان بغداد ، علوم و فنونه مرکز ایدی . فارابی ، دها پک کنج ایکن بغدادک سینئه عرفانه آتیلاروق اوراده تحصیل ایتدی . بعده حلبده سیف الدوله علی نک سراینده قالدی . ۳۳۹ سنه هجریه سی رجب شریفنده حلب الشهباده ارتحال داربغا ایلدی .

**

فارابی بر چوق آثار براقدی . او وقتک هادی موجدی بونلری اوز دیلی ایله دکل ، صریحه یازدی . نته کیم (قرون وسطی) ده اروپا علماسی ده آثارینی کندی دیلری ایله دکل لاتینجه یازارلردی . فارابی نک اثرلرینک اسامیدی ابن ابی عثیمه نک (تاریخ اطباء) سی ایله ؛ جمال الدین القفطی نک (لغت فلاسفه) (؟) سنده مذکوردر . فقط بونلردن الده ، اصل و با مترجم ، یالکیز بر قاج دانه سی موجوددر . فارابی ، منطق ایله ده چوق اوغراشدی ، بالخاصه قیاسده پک ایلری کیمش ایدی . فارابی نک بر چوق آثاری آراسنده فلسفه یه عائد اولانلرینک باشلیجه لری شونلردر :

(۱) احوال العلوم : برنوع قاموس در . زمانی مؤلفلری ، بو اثرک هر طالب علمه لابد اولدیغنی سوبلرلردی . اثر ، بش قسم اولوب عبرانیجه و لاتینجه یه ترجمه اولمشدر : (۱) لسانیات ، (۲) منطق ، (۳) ریاضیات ، (۴) طبیعیات ، (۵) مدنیات .

فارابی ، بو بش علمک احتوا ایتدیکی شعباتی ، بونلر ایچنه درج ایله هریری تعریف و ایضاح ایتدی .

(۲) اذو طریقه و آرسطر فلسفه لرینی تحیل . بو اثر اوج فصل در :

(۱) مدخل : فلسفه نک مختلف شعبه لری و بوشعباتک مناسبات متقابله سی و ترتیبات ضروریه لری .

ب (افلاطون فلسفه سی و آناری .

ج (آرسطو فلسفه سنک مفصلاً تحیلی و آرسطونک اثرلرندن هر برینک آیری آیری خلاصه سی .

۳ (سیر الفاضله که اخلاقیاتدن باحث در .

سیاست المریه یا خود مبادی الموجودات .

بو صوک ایکی اثرنده فارابی ، مابعدالطبیعیاتک اک مهم قسملری - آتیا ذکر اولنه جق مبادی

سته غیر مادیه یی و بونلردن اجسام مادیه نك اشتقاقی صره سنی و فقه وصول طرزینی - آرسطو مکتبته کوره ایضاح ایتدی . كذلك فطرت بشرک عناصر مختلفه سنی ، ملکات روحی و کشف و الهام ایله فلسفه آرمه سنده کی فرقی کوستردی ؛ اینی وقتا تنظیم ایدلمش ملئکک احوالی تصویر ایتدی و بله نك بر اصول سیاست و قوانین دینییه محتاج اولدیغنی آکلاندی .

اون ایکنجی عصر میلادی علماسندن موسوی (مایمونیدی) - که یهودیلر ، کندی افلاطونلری عد ایدرلر - ، خاхам (ساموئل ابن طبون) شویله دیردی : « منطقه دائر برشی او قویه جق اولورسه ک ، یالکیز قارابی نك اثرلرینی او قوملغکی توصیه ایدرم . زیرا قارابی نك بوتون اثرلری ، بالخاصه مبادی الموجودات پک مکمل در . » بو اثر عبرانیجه به ساموئلک اوغلی موئیز طرفندن ترجمه ایدلمش در . مبادی سته شونلردر : (۱) تاگری یاخود علت اولی ، (۲) اسباب قالیه یاخود دوائر سماویه ، (۳) عقل ، (۴) روح ، (۵) صورت (= forme) ، (۶) مجرد .

مبادی سته دن مشتق اولان هر شیئی ایضاح ایدرک انسانه کلنجه جمعیتک صورت تشکیلاتی تدقیق ایدیور و مختلف جمعیات بشریه نك احوالی تفصیله و بونلرک موجودیت بشر و خیر اعلی (= Bien suprême) به موافقتلری درجه سنی تدقیقه کیریور . قارابی به کوره جمعیتلرک بو خیر اعلی به وصولی ، آنجق مکمل تشکیلات فکریه صاحب دوقلی رهبر ایمینکده اهل ارطیرلدر . انسانک غایبی ، عقل ایلر کینرکجه دهها صیغی برلشک ارطیرلدر . عقل ایلر آرمه سنده هیچ بیرده قاطع یفنده اعتبار انسانه ، یغیرلرک درجه سنی صهره ایلر : قارابی نك قبول ایتدیکی یکانه الهام الهی بودر . بو اقباله ، آنجق بو حیانه نائل اولنه بیلر . انسان مکمل ، بو دنیاده مکافاتنی ، یالکیز تکملنده بولور . اشراقیوندن طفیل (ابن طفیل ؟) ک تدقیقه کوره ابدیت روح حقنده قارابی نك فکری پک واضح دکل ایدی . چونکه اخلاقه دائر اثرلردن برنده فنا کیمسه لرک روحلرینک تولد کدن سوکر اعذاب ابدیده قاله جغنی بیان ایتدیکی حالده (سیاست مدنیه) کتابنده روحلرک (یوق = Néant) عودت ایده جکینی و یالکیز اینی روحلرک ابدی اولدیغنی سویلر . برده آرسطونک اخلاق کتابخی شرح ایدرکن ، انسان اینجین خیر اعلی یالکیز بو دنیاده در ؛ دیگر حکایه اولنان شیلرک هپسی بوش در ، دیر . حاصلی ابدیت روح حقنده کی فکری قطعی اوله رق معلوم دکل ایسه ده اخلاقیاتی ، ابدیت روح اوزرینه قوردیغنه باقیلیر ایسه دهها زیاده بوکا مائل اولدیغنه حکم ایدیلر بیلیر .

* *

قارابی موسیقیده ده بویوک مهارت صاحبی ایدی . سیف الدوله نك سراینده چالیدی پارچه لر کمال تقدیر ایله دیکلنیردی . قارابی ، زمانک موسیقی نظریاتی و آلات موسیقیه اعمالاتی ده ترقی ایتدیردی . موسیقی به دائر ایکی اثری واردر : (۱) و کتاب الاغانی ، که نظریات موسیقیه یی محتوی اولوب اصواتی ، آقوردلری ، فاصلهلری ، آهنگلری ایضاح ایدر . و مقدمه سنده بو کتابده یالکیز کندی اصولی کوستردیکینی و دیگر بر اثرنده ده اسلاقلک موسیقی حقنده کی اصوللرینی ایضاح ایلدیکنی ذکر ایدر .

بوايكنجى اثرنده فارابى، اسكى موسيقى شىناسلىك نظريه لىرى وهر برىنك صنعت موسيقى به كىتره بىلدىكرى ترقى يى كوسترر. خطالرى اوستنه پارماغى باصار وبونلرى تصحيح ايدىر. حكمت طبعيه نك اصوات بىخنه پاك اى واقف اولدىنى ايچىن اى صدا چىقاره بىلمك اوزره ناصل آلات بايلىمى لازم كلىدىكىنى ايضاح ايلر.

جنوره ، ۲۱ حىرران ، ۱۹۱۷

م . م . رمى

ماضى : ابن الرشد وفلسفه سى — ارنست رنهان . قاموس فلسفه — فرانق .

بى اثر

سياحنامه ابن بطوطه [۱]. — هجرى سىكزىنجى ، ميلادى ۱۴ نجى عصرلىك اياك نصفلرنده مسقط راسى اولان «طنجه» دن قالقارق اوزمانك بللى باشلى بوتون اسلام ملكلىرىنى وهنداياله هندچىنىنى وجىنى سياحت ايتىش اولان وه ابن بطوطه ناميله شهرت بولان (شرف الدين ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن محمد ابن ابراهيم لوانى الطنجى) نك معروف سياحنامه سنك توركه ونام برترجه سى باصىلوب چىقدى . تام ، ديورز . چونكه بواثرك غير تام ومختصر برترجه سى ده (۱۸۹۱) نجى سنه سى [۲] شوال ايلرنده باصىلوب چىقمشيدى . (باقرجى باشى محمد افندى زاده سليمان افندىك مطبعه سنده طبع اولمش اولان بونسخه ، شىمديكى نىسخه نك مترجى داماد حضرت شهر يارى محمد شريف پاشانك دىدىكلرى كى : «متن كتابك مقدمه سنى ترجمه ايتىمك دن وتاريخ وجغرافيا نقطه نظرندن فوق العاده اهميتى حائز برچوق تفصيلات لازمه ومفيدة بى وبالمناصبه مذكور اشعار عربيه نى طى ايلدىك دن ماعدا ، پك زياده سزاي تأسف اولق اوزره ، اكثر محللرنده مقصد مؤلفى تفهم ايدىمامسى سبيله ، ترجمه ده فاحش خطالرى محتوى وه مصرده مطبوع اصل عربى سنك همان خمىسندن دون بولنور [۳]. ۱۴ نجى عصرده عالم اسلامك ، تورك دنيا سنك ، هر كوشه وبوجاغنده توره مش اولان طوائف ملوك احوالى كوسترمك ، مى تاريخمز ايچون مهم برمأخذ اولق اعتباريله بزجه چوق قيمتدار برار صايلىمايه لايق بولونان بوسياحنامه نك توركه مزده تام وودوغرو برترجه سى بولمايىشى مى كىتبخانه مز ايچون بويوك برا كىمكلك ايدى . ايشته پاشا حضرتلىرىك همت وغىرتلىرى سايه سنده بوا كىمكلك ده

[۱] «تحفة النظار فى غرائب الامصار وعجائب الاسفار - سياحنامه ابن بطوطه» . — برنجى جلد ، ۴۴۸ صفحه . — مترجى داماد حضرت شهر يارى محمد شريف پاشا . — باصديران : معارف نظارق . — باصيان ىرى : استانبول ، مطبعه عامره . — ۱۳۳۵ هجرى ، ۱۳۳۳ مى سنه سى . — فثانى ۲۰ غروشدر .

[۲] أسكى ترجمه ده ايكى دفعه (۱۸۹۱) دىبه كوسترلىن بورقم ، بى ترجمه ده . مطبعه ياكلىشى اولسه كرك . (۱۸۹۰) اولارق كوسترلىشدر . («مقدمه متوجم» صفحه ب .)

[۳] ۱۳۲۲ هجرى سنه سى مصرده (عمر حسين حشاك) ك «خيريه» مطبعه سنده باصيان عربجه اصلى . برنجى جلد ۳۰۴ ، ايكنجى جلد ۲۵۳ صفحه اولق اوزره . ۵۵۷ صفحه اولدىنى حالده ، توركه بوا سكى ترجمه همان عين جمده آنجق ۱۰۲ صفحه دن عبارتدر . — ز . ز .